ऋग्वेद मण्डल ३ सूक्त १ | Rigveda Manḍala 3 Sukta 1

गाथिनो विश्वामित्र ऋषि: । अग्निर्देवता ।

छन्द:			स्वर:	
१, ३ - ५, ९, ११, १२, १५, १७, १९, २०	निचृत्त्रिष्टुप्		१ - ७, ९ - १५, १७, १९ -२२	धैवत:
२, ६, ७, १३, १४	त्रिष्टुप्		८, १६, १८, २३	पञ्चम:
१०, २१	विराट् त्रिष्टुप्			
२२	ज्योतिष्मती त्रिष्टुप्			
८, १६, २३	स्वराट् पङ्क्ति:			
१८	भुरिक् पङ्क्तिश्			

gaathino vishvaamitra rishiḥ. Agnirdevataa

Chhandaḥ	
1, 3 – 5, 9 11, 12, 15, 17, 19, 20	nichrit trishṭup
2, 6, 7, 13, 14	trishṭup
10, 21	viraaṭ trishṭup
22	jyotish matee trishṭup
8, 16, 23	svaraaṭ paṅktiḥ
18	bhurik paṅktish

Swaraḥ	
1 - 7, 9 - 15, 17, 19 -22	dhaivataḥ
8, 16, 18, 23	pañchamaḥ

सोमस्य मा तवसं वक्ष्यग्ने वह्निं चकर्थ विदथे यजध्यै ।
देवाँ अच्छा दीद्यद्युञ्जे अद्रिं शमाये अग्ने तन्वं जुषस्व ॥ १ ॥

सोमस्य मा तवसम् वक्षि अग्ने वह्निम् चकर्थ विदथे यजध्यै ।
देवान् अच्छ दीद्यत् युञ्जे अद्रिम् शम्ऽआये अग्ने तन्वम् जुषस्व ॥

1. **Om somasya maa tavasam vakṣhy-agne vahniñ chakartha vidathe yajadhyai. devaaṃ achchhaa deedyad-yuñje adrin sham-aaye agne tanvañ juṣhasva**

प्राञ्चं यज्ञं चकृम वर्द्धतां गी: समिद्भिरग्निं नमसा दुवस्यन् ।
दिव: शशासुर्विदथा कवीनां गृत्साय चित्तवसे गातुमीषु: ॥ २ ॥

प्राञ्चम् यज्ञम् चकृम वर्द्धताम् गी: समित्ऽभि: अग्निम् नमसा दुवस्यन् ।

दि॒वः श॒शा॒सुः वि॒दथा॑ क॒वी॒नाम् गृत्सा॑य चित् त॒वसे॑ गा॒तुम् ई॒षुः ॥

2. **Om praañchañ yajñañ chakrima varddhataaṅ geeḥ samid-bhir-agnin namasaa duvasyan. divaḥ shashaasur-vidathaa kaveenaaṅ gritsaaya chit-tavase gaatum-eeṣhuḥ**

मयो॑ दधे॒ मेधि॑रः पू॒तद॑क्षो दि॒वः सु॒बन्धु॑र्ज॒नुषा॑ पृथि॒व्याः ।

अवि॑न्दन्नु॒ दर्श॒तम॒प्स्व१॑न्तर्दे॒वासो॑ अ॒ग्निम॒पसि॒ स्वसॄ॑णाम् ॥ ३ ॥

मयः॑ द॒धे॒ मेधि॑रः पू॒तऽद॑क्षः दि॒वः सु॒ऽबन्धुः॑ ज॒नुषा॑ पृ॒थि॒व्याः ।

अवि॑न्दन् ऊं॒ इति॑ द॒र्श॒तम् अ॒प्ऽसु॒ अ॒न्तः दे॒वासः॑ अ॒ग्निम् अ॒पसि॑ स्वसॄ॑णाम् ॥

3. **Om mayo dadhe medhiraḥ poota-dakṣho divaḥ su-bandhur-januṣhaa prithivyaaḥ. avindannu darshatam-apsva1ntar-devaaso agnim-apasi svasreeṇaam**

अव॑र्धयन्त्सु॒भगं॑ स॒प्त य॒ह्वीः श्वे॒तं ज॑ज्ञा॒नम॑रु॒षं म॑हि॒त्वा ।

शिशुं॒ न जा॒तम॒भ्या॑रु॒रश्वा॑ दे॒वासो॑ अ॒ग्निं जनि॑मन्वपुष्यन् ॥ ४ ॥

अव॑र्धयन् सु॒ऽभग॑म् स॒प्त य॒ह्वीः श्वे॒तम् ज॒ज्ञा॒नम् अ॒रु॒षम् म॒हि॒ऽत्वा ।

शिशु॑म् न जा॒तम् अ॒भि आ॒रुः॒ अश्वाः॑ दे॒वासः॑ अ॒ग्निम् जनि॑मन् व॒पु॒ष्य॒न् ॥

4. **Om avardhayant-su-bhagan sapta yahveeḥ shvetañ jajñaanam-aruṣham mahi-tvaa shishun na jaatam-abhy-aarur-ashvaa devaaso agniñ janiman-vapuṣhyan**

शु॒क्रेभि॒रङ्गै॒रज॑ आतत॒न्वान् क्रतुं॑ पुना॒नः क॒विभिः॑ प॒वित्रैः॑ ।

शो॒चिर्वसा॑नः॒ पर्या॑यु॒रपां श्रियो॑ मिमीते बृह॒तीरनू॑नाः ॥ ५ ॥

शु॒क्रेभिः॑ अङ्गैः॑ रजः॑ आ॒ऽत॒त॒न्वान् क्रतु॑म् पु॒ना॒नः क॒विऽभिः॑ प॒वित्रैः॑ ।

शो॒चिः वसा॑नः॒ परि॑ आयुः॑ अ॒पाम् श्रियः॑ मि॒मी॒ते॒ बृ॒ह॒तीः अनू॑नाः ॥

5. **Om shukrebhir-aṅgai-raja aa-tatanvaan kratum punaanaḥ kavibhiḥ pavitraiḥ. Shochir-vasaanaḥ pary-aayur-apaañ shriyo mimeete brihateer-anoonaaḥ**

व॒व्राजा॑ सी॒मन॑दती॒रद॑ब्धा दिवो य॒ह्वीरव॑साना॒ अन॑ग्नाः ।

सना॒ अत्र॑ यु॒व॒तयः॒ सयो॑नी॒रेकं॑ गर्भ॒न्दधि॑रे स॒प्त वाणीः॑ ॥ ६ ॥

व॒व्राज॑ सी॒म् अन॑दतीः अद॑ब्धाः दि॒वः य॒ह्वीः अव॑साना॒ अन॑ग्नाः ।

सना॑ः अत्र॑ यु॒व॒तयः॑ सऽयो॑नीः एक॑म् गर्भ॑म् द॒धि॒रे॒ स॒प्त वाणीः॑ ॥

6. **Om vavraajaa seem-anadateer-adabdhaa divo yahveer-avasaanaa anagnaaḥ. sanaa atra yuvatayaḥ sa-yoneer-ekaṅ garbhan-dadhire sapta vaaṇeeḥ**

स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनौ स्रवथे मधूनाम् ।
अस्थुरत्र धेनवः पिन्वमाना मही दस्मस्य मातरा समीची ॥ ७ ॥

स्तीर्णाः अस्य संऽहतः विश्वऽरूपाः घृतस्य योनौ स्रवथे मधूनाम् ।
अस्थुः अत्र धेनवः पिन्वमानाः मही इति दस्मस्य मातरा समीची इति ॥

7. **Om steerṇaa asya saṅ-hato vishva-roopaa ghritasya yonau sravathe madhoonaam. Asthur-atra dhenavaḥ pinvamaanaa mahee dasmasya maataraa sameechee**

बभ्राणः सूनो सहसो व्यद्यौद् दधानः शुक्रा रभसा वपूंषि ।
श्चोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र वावृधे काव्येन ॥ ८ ॥

बभ्राणः सूनो इति सहसः वि अद्यौत् दधानः शुक्रा रभसा वपूंषि ।
श्चोतन्ति धाराः मधुनः घृतस्य वृषा अत्र ववृधे काव्येन ॥

8. **Om babhraaṇaḥ soono sahaso vy-adyaud dadhaanaḥ shukraa rabhasaa vapooṇṣhi. shchotanti dhaaraa madhuno ghritasya vriṣhaa yatra vaavridhe kaavyena**

पितुश्चिदूधर्जनुषा विवेद व्यस्य धारा असृजद्विधेनाः ।
गुहा चरन्तं सखिभिः शिवेभिर्दिवो यह्वीभिर्न गुहा बभूव ॥ ९ ॥

पितुः चित् ऊधः जनुषा विवेद वि अस्य धाराः असृजत् वि धेनाः ।
गुहा चरन्तम् सखिऽभिः शिवेभिः दिवः यह्वीभिः न गुहा बभूव ॥

9. **Om pitush-chid-oodhar-januṣhaa viveda vy-asya dhaaraa asrijad-vi-dhenaaḥ. guhaa charantan sakhi-bhiḥ shivebhir-divo yahveebhir-na guhaa babhoova**

पितुश्च गर्भं जनितुश्च बभ्रे पूर्वीरेको अधयत्पीप्याना: ।
वृष्णे सपत्नी शुचये सबन्धू उभे अस्मै मनुष्ये ३ नि पाहि ॥ १० ॥

पितः च गर्भम् जनितुः च बभ्रे पूर्वीः एकः अधयत् पीप्याना: ।
वृष्णे सपत्नी इति सऽपत्नी शुचये सबन्धू इति सऽबन्धू उभे इति अस्मै मनुष्ये ३ इति नि पाहि ॥

10. Om pitush-cha garbhe janitush-cha babhre poorveer-eko adhayat-peepyaanaaḥ. vriṣhṇe sapatnee shuchaye sabandhoo ubhe asmai manuṣhye3 ni paahi

उरौ महाँ अनिबाधे ववर्धापो अग्निं यशसः सं हि पूर्वीः ।

ऋतस्य योनावशयद्दमूना जामीनामग्निरपसि स्वसॄणाम् ॥ ११ ॥

उरौ महान् अनिऽबाधे ववर्ध आपः अग्निम् यशसः सम् हि पूर्वीः ।

ऋतस्य योनौ अशयत् दमूनाः जामीनाम् अग्निः अपसि स्वसॄणाम् ॥

11. Om urau mahaaṃ ani-baadhe vavardh-aapo agniñ yashasaḥ sam hi poorveeḥ. ritasya yonaav-ashayad-damoonaa jaameenaam-agnir-apasi svasreeṇaam

अक्रो न बभ्रिः समिथे महिनां दिदृक्षेयः सूनवे भाऋजीकः ।

उदुस्रियाः जनिता यो जजानापां गर्भो नृतमो यह्वो अग्निः ॥ १२ ॥

अक्रः न बभ्रिः सम्ऽइथे महिनाम् दिदृक्षेयः सूनवे भाःऽऋजीकः ।

उत् उस्रियाः जनिता यः जजान अपाम् गर्भः नृऽतमः यह्वः अग्निः ॥

12. Om akro na babhriḥ samithe mahinaan didrikṣheyaḥ soonave bhaa-rijeekaḥ. Ud-usriyaa janitaa yo jajaana-apaaṅ garbho nritamo yahvo agniḥ

अपां गर्भं दर्शतमोषधीनां वना जजान सुभगा विरूपम् ।

देवासश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं दुवस्यन् ॥ १३ ॥

अपाम् गर्भम् दर्शतम् ओषधीनाम् वना जजान सुऽभगा विऽरूपम् ।

देवासः चित् मनसा सम् हि जग्मुः पनिष्ठम् जातम् तवसम् दुवस्यन् ॥

13. Om apaaṅ garbhe darshatam-oṣhadheenaam vanaa jajaana su-bhagaa vi-roopam. Devaasash-chin-manasaa sam hi jagmuḥ paniṣhṭhañ jaatan tavasan duvasyan

बृहन्त इद्भानवो भाऋजीकमग्निं सचन्त विद्युतो न शुक्राः ।

गुहेव वृद्धं सदसि स्वे अन्तरपार ऊर्वे अमृतन्दुहाना: ॥ १४ ॥

बृहन्तः इत् भानवः भाःऽऋजीकम् अग्निम् सचन्त विऽद्युतः न शुक्राः ।

गुहाऽइव वृद्धम् सदसि स्वे अन्तः अपारे ऊर्वे अमृतम् दुहानाः ॥

14. Om brihanta idbhaanavo bhaa-rijeekam-agnin sachanta vi-dyuto na shukraaḥ. guheva vriddhan sadasi sve antar-apaara oorve amritan-duhaanaaḥ

ईळे च त्वा यजमानो हविर्भिरीळे सखित्वं सुमतिन्निकामः ।

देवैरवो मिमीहि सं जरित्रे रक्षा च नो दम्येभिरनीकैः ॥ १५ ॥

ईळे च त्वा यजमानः हविःऽभिः ईळे सखिऽत्वम् सुऽमतिम् निऽकामः ।

देवैः अवः मिमीहि सम् जरित्रे रक्ष च नः दम्येभिः अनीकैः ॥

15. Om eeḷe cha tvaa yajamaano havir-bhir-eeḷe sakhi-tvan su-matin-ni-kaamaḥ. Devair-avo mimeehi sañ jaritre rakṣhaa cha no damyebhir-aneekaiḥ

उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ऽग्ने विश्वानि धन्या दधानाः ।

सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि ष्याम पृतनायूँरदेवान् ॥ १६ ॥

उपऽक्षेतारः तव सुऽप्रनीते अग्ने विश्वानि धन्या दधानाः ।

सुऽरेतसा श्रवसा तुञ्जमानाः अभि स्याम पृतनाऽयून् अदेवान् ॥

16. Om upa-kṣhetaaras-tava su-praṇeete 'gne vishvaani dhanyaa dadhaanaaḥ. suretasaa shravasaa tuñjamaanaa abhi ṣhyaama pritanaa-yooṃr-adevaan

आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।

प्रति मर्ताँ अवासयो दमूना अनु देवान्रथिरो यासि साधन् ॥ १७ ॥

आ देवानाम् अभवः केतुः अग्ने मन्द्रः विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।

प्रति मर्तान् अवासयः दमूनाः अनु देवान् रथिरः यासि साधन् ॥

17. Om aa devaanaam-abhavaḥ ketur-agne mandro vishvaani kaavyaani vidvaan. prati martaaṃ avaasayo damoonaa anu devaan-rathiro yaasi saadhan

नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद विदथानि साधन् ।

घृतप्रतीक उर्विया व्यद्यौदग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान् ॥ १८ ॥

नि दुरोणे अमृतः मर्त्यानाम् राजा ससाद विदथानि साधन् ।

घृतऽप्रतीकः उर्विया वि अद्यौत् अग्निः विश्वानि काव्यानि विद्वान् ॥

18. Om ni duroṇe amrito martyaanaaṇ raajaa sasaada vidathaani saadhan. Ghrita-prateeka urviyaa vy-adyaud-agnir-vishvaani kaavyaani vidvaan

आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्म्महान्महीभिरूतिभिस्सरण्यन् ।

अस्मे रयिं बहुलं सन्तरुत्रं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः ॥ १९ ॥

आ नः गहि सख्येभिः शिवेभिः महान् महीभिः ऊतिभिः सरण्यन् ।

अस्मे इति रयिम् बहुलम् सम्ऽतरुत्रम् सुऽवाचम् भागम् यशसम् कृधि नः ॥

19. Om aa no gahi sakhyebhiḥ shivebhir-mmahaan-maheebhir-ootibhis-saraṇyan asme rayim bahulan san-tarutran su-vaacham bhaagañ yashasaṅ kridhee naḥ

एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पूर्व्याय नूतनानि वोचम् ।

महान्ति वृष्णे सवना कृतेमा जन्मंजन्मन् निहितो जातवेदाः ॥ २० ॥

एता ते अग्ने जनिम सनानि प्र पूर्व्याय नूतनानि वोचम् ।

महान्ति वृष्णे सवना कृता इमा जन्मन्ऽजन्मन् निऽहितः जातऽवेदाः ॥

20. Om etaa te agne janimaa sanaani pra poorvyaaya nootanaani vocham. mahaanti vriṣhṇe savanaa krit-emaa janmañ-janman ni-hito jaata-vedaaḥ

जन्मंजन्मन् निहितो जातवेदा विश्वामित्रेभिरिध्यते अजस्रः ।

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ॥ २१ ॥

जन्मन्ऽजन्मन् निऽहितः जातऽवेदाः विश्वामित्रेभिः इध्यते अजस्रः ।

तस्य वयम् सुऽमतौ यज्ञियस्य अपि भद्रे सौमनसे स्याम ॥

21. Om janmañ-janman ni-hito jaata-vedaa vishvaa-mitrebhir-idhyate ajasraḥ. tasya vayan su-matau yajñiyasya-api bhadre saumanase syaama

इमं यज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुक्रतो ररांणः ।

प्र यंसि होतर्बृहतीरिषो नोऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व ॥ २२ ॥

इमम् यज्ञम् सहसाऽवन् त्वम् नः देवऽत्रा धेहि सुक्रतो इति सुऽक्रतो ररांणः ।

प्र यंसि होतः बृहतीः इषः नः अग्ने महि द्रविणम् आ यजस्व ॥

22. Om imañ yajñan sahasaa-van tvan no devatraa dhehi sukrato raraaṇaḥ. pra yansi hotar-brihateer-iṣho no'gne mahi draviṇamaa yajasva

इळा॑मग्ने पुरु॒दंस॑ स॒निं गोः श॑श्वत्त॒मं हव॑मानाय साध ।

स्यान्नः॑ सू॒नुस्तन॑यो वि॒जावाऽग्ने॒ सा ते॑ सुम॒तिर्भू॑त्व॒स्मे ॥ २३ ॥

इळा॑म् अ॒ग्ने॒ पुरु॒दंस॑म् स॒निम् गोः श॑श्वत्ऽत॒मम् हव॑मानाय सा॒ध॒ ।

स्यात् न॒ः सू॒नुः तन॑यः वि॒जाऽवा॑ अ॒ग्ने॒ सा ते॒ सुऽम॒तिः भू॒तु अ॒स्मे इति॑ ॥

23. Om iḷaam-agne purudansan saniṅ goḥ shashvat-tamam havamaanaaya saadha syaan-naḥ soonus-tanayo vijaavaa'gne saa te su-matir-bhootv-asme